

משנה אבות ד ב

יוצא מוויקיטקסט ב־1 באוקטובר 2024

[זרעים](#) · [מועד](#) · [נשים](#) · [נויקין](#) · [קדשים](#) · [טהרות](#)

>> | [משנה](#) · [סדר נויקין](#) · [מסכת אבות](#) · [פרק ד](#) · [משנה ב](#) |

<<

[עריכה]

[בן עזאי](#) אומר, הוי רץ למצוה קלה
[כבחמורה], ובורח מן העבירה.^ט

שמצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה.

ושכר מצוה, מצוה.

ושכר עבירה, עבירה.^ט

[עריכה]

[משנה מנוקדת](#)

בן עזאי אומר:

הוי רץ למצוה קלה כבחמורה,
ובורח מן העבירה.

שְׁמִצּוֹה גּוֹרְרֵת מִצּוֹה,
וְעִבְרָה גּוֹרְרֵת עִבְרָה.
שְׁשֹׁכֵר מִצּוֹה, מִצּוֹה;
וְשֹׁכֵר עִבְרָה, עִבְרָה:

[עריכה]

נוסח הרמב"ם

בן עזאי אומר:

הוי רץ - למצוה קלה,
וברח - מן העבירה.
שמצוה - גוררת מצוה,
ועבירה - גוררת עבירה.
ששכר מצוה - מצוה,
ושכר עבירה - עבירה.

[עריכה]

פירוש הרמב"ם

כבר בארנו פירוש זה המאמר בפרק עשירי
מסנהדרין.

וכבר העירו חכמים עליהם השלום על חידוש
נפלא בתורה, יש בו זירוז על מעשה המצוות,
והוא אמרו "אז יבדיל משה שלש ערים בעבר
הירדן" ([דברים ב, מה](#)) וגו'. וידוע שאינן מועילות,
שלא יהיה בהן דין ערי מקלט עד שיובדלו
השלוש האחרות שבארץ ישראל. אמרו, יודע
היה משה רבינו עליו השלום, שאין שלש ערים
שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו השלש
שבארץ ישראל, שנאמר "שש ערי מקלט
תהיינה" ([במדבר לה, ג](#)). ואמנם הבדיל אלו, מפני
שאמר הואיל ובאה מצווה לידי אקיימנה.

ואם כיוצא בזה במשה רבינו עליו השלום,
משיג האמיתות שלם שבשלמים, נכסף
להוסיף חצי מצות עשה על כל מעלתו
ושלמותו, אין צריך לומר שיעשו מי שנצטרעה
נפשם והחזקה צרעתה וקדמה:

[עריכה]

[פירוש רבי עובדיה מברטנורא](#)

שמצוה גוררת מצוה - כך מנהגו של עולם,
העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרות,
והמתחיל בעבירות קשה לפרוש מהם.
ועוד, ששכר מצוה מצוה. שמן השמים
מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת
שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שתיהן.
וכן שכר עבירה וכו'. פירוש אחר, ששכר מצוה
מצוה, שכל מה שאדם משתכר ומתענג
בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה,
ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג
וההנאה שנהנה בעשייתה:

ושכר עבירה עבירה - והשכר וההנאה שמגעת
לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה
בפני עצמה, ולוקה על העבירה שעשה ועל
השכר וההנאה שמקבל בעשייתה:

[עריכה]

[פירוש תוספות יום טוב](#)

כבחמורת. ל"ג לה בס"א. וספרים דגרסי
נשתבשו מריש פ"ב דתנן התם הוי זהיר

במצוה קלה כבחמורה ואי גרסינן ליה צריך להיות כלחמורה ובמסכת אבות שבאה לידי מארץ ישראל נמחק מלת כבחמורה:

מן העבירה. ולא תנן הקלה כמו במצוה. לפי דהא דתנן קלה היינו שהיא קלה על האדם לעשותה. וכל העבירות הם קלות על האדם לעשותן. וכולם הם הנאה לאדם לכך לא שייך למתני מן העבירה הקלה. דרך חיים:

ושכר עבירה עבירה. שהשם יתברך מניחו ביד טבעו הרע. אבל לא שיסייעהו מן השמים כמו שכתב הר"ב בשכר מצוה דהא אמרינן [יומא דף ל"ח]. (שבת ק"ד.) בא ליטהר מסייעין לו. בא ליטמא פותחין לו. וכן פירש מד"ש בשם רבינו יונה:

[עריכה]

פירוש עיקר תוספות יום טוב

(ח) (על המשנה) העבירה. ולא תנן הקלה כמו במצוה, לפי דהא דתנן קלה היינו שהיא

קלה על האדם לעשות והעבירות הם קלות
על האדם לעשותם ורובם הם הנאה לאדם.
לכך לא שייך למיתני מן העבירה הקלה. ד"ח:

(ט) (על המשנה) **עבירה**. שהש"י מניחו ביד טבעו
הרע. אבל לא שיסייעהו מן השמים כמ"ש
הרב בשכר מצוה, דהא אמרינן [יומא ל"ח]
הבא ליטהר מסייעין לו, הבא ליטמא פותחין
לו. רבינו יונה:

[עריכה]

מלאכת שלמה (שלמה עדני)

בן עזאי כו': ע' בפ"י משנה זו בפ' אמור ד'
קצ"ג בדרשיותיו של הרב ר' משה אלשיך
ז"ל:

תפארת ישראל

[עריכה]

יבין

בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה: ר"ל שקלה לקיימה, ולפיכך אינך מתירא שתשמט מידך, אפ"ה תרוץ לקיימה בזריזות ושמחה. אולם קלות שזכר התנא במעשה אפשר בד' פנים, (א) שהמעשה בעצמה א"צ לה סגוף הגוף, דהיא בעצמה קלה לעשותה. (ב) שהיא קשה בעצמה אבל מדמורגל בה כתפלה שבכל יום נגד תפלת ר"ה ויו"כ. (ג) מצוה שגם השכל יכריחו לעשותה ככיבוד או"א, ומפני שיבה תקום דכמה הרפתקאי דעדו עליה. (ד) מצוה שיש בה הנאת הגוף, כאכילה בשבת וכדומה, וכ"כ מצוה שמתכבד בה כטלית ותפילין ולולב ואתרוג נאה, שמתוך כל אלה קלים לעשותן. אולם לפ"ז זהירות שזכר תנא, אינה לעשות המעשה, דאדרבה מדהיא קלה וודאי יעשנה. אלא יהיה זהיר לקדש כוונתו שעושה כך מפני כי כך צוה ד', לא משום וכו', דמצות צריכות כוונה, ובזה לבד יושג השלמה לנפשו. אולם רץ ובורח שזכר התנא, היינו משום דבמורגל שכשיחליט האדם

לעשות מצוה, יתנגדו לנגדו שטנה כדי לנסותו,
ובעבירה להיפוך. וע"ז נתפלל והסר שטן
מלפנינו כשנרצה לעשות מצוה, ומאחרינו
בעבירה:

ובורח מן העבירה: אף שאין יצרך דוחקך או
רודפך [ולהכי נקט בורח ולא נוס. דבורת הוא
למרחוק למקום שלא יראהו אויבו. משא"כ
ניסה אין הכוונה להסתר מאויבו. רק להשמט
מתחת ידו, ולכן ברח משה מפרעה ונס מלפני
הנחש. ודו"ק]:

שמצוה גוררת מצוה: שכשתרגל נפשך
להיות זריז במצות ה', אז גם כשיזדמן לך
חמורה ממנה, תזדרז ג"כ לעשותה:

ועבירה גוררת עבירה: דכך הוא דרכו של
יצה"ר, בתחלה מפתהו לקלות, ואח"כ
לחמורות [כסוכה נ"ב א']:

ושכר עבירה עבירה: ר"ל לא לבד דהכי אורחא, אלא גם משמים יסבבו לו כך, דזה א' משכרי המצוה, דבעשה מצוה אחת קטנה בשמחה לכבוד ה', יגלגלו לו לעשות מצוה גדולה מהראשונה. וכ"כ תהיה אחד מעונשים היותר חמורים לחוטא, שיתנו לו מקום לטעות ולחטוא יותר, שכשיטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, דהבא לטהר מסייעין לו והבא לטמא פותחין לו [יומא דל"ח א']. א"נ דה"ק דהשכר שירבו לך עבוד שתעשה מצוה קלה בשמחה, גם זהו מצוה, כי רק למחיה שלחך הקב"ה לארץ שירבה שכרך בעה"ז ובעוה"ב וכמ"ש רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה וכו':

[עריכה]

בועז

פירושים נוספים

- [כתבי יד סרוקים של המשנה](#) ב"אוצר כתבי יד תלמודיים" של הספרייה הלאומית
- [דפים מכל רחבי ויקיטקסט שמקשרים למשנה זו](#)

[מגן אבות \(רשב"ץ\)](#)

[עריכה]

מגן אבות לרשב"ץ

הפירוש כבר כתבתי במשנה שלפני זו למה נקרא בשם אביו והוא היה מהארבעה שנכנסו לפרדס והציץ ומת שמתוך עומק המרכבה לא יכול להציץ בה שתנצל נפשו ועל כן מת כמו שנזכר בפ' אין דורשין וכבר הארכנו בענין הפרדס והנכנסים בו בחלק שני מזה הספר. ומברייטא דספרי נראה כי האריך ימים כקתת ורבקה שחיה מאה ושלושים ושלוש שנים. וכן עזאי היה אומר כל חכמי ישראל בעיני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה הוא רבי עקיבא כמו שנזכר באחרון מבכורות. ובפרק מי שמת אמרו דבן עזאי תלמיד חבר היה לרבי עקיבא ויש אומרים שלא נשא אשה לעולם ויש אומרים נשא ופירש כמו שנזכר בראשון מסוטה ובפרק הבא על יבמתו וכן בכתובות פרק אע"פי אמרו כי בתו של רבי עקיבא עשתה לו כמו שעשתה אמה לרבי עקיבא שהיה רועה של אביה כלבא שבוע וגרמה לו שלמד תורה עד שבאו עמו עשרים ארבעה אלף תלמידים. ואמרו עליו בפרק הרואה שהרואה אותו בחלום יצפה לחסידות. ואמר הוי רץ למצוה קלה ובפרק

שני נתן טעם בזה לפי שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות וזהו לומר שאם בידו מצוה קלה לא יניחנה מפני מצוה חמורה כי אין משקל המצות בידו לידע אי זה שכרה מרובה ואי זו שכרה מועט וכמו שכתבנו בתחלת פרק שני ובן עזאי בא לומר דבר אחר שלא מפני חשיבות מצוה זו שבידו בלבד צריך בה זירוז אלא כדי שתזדמן לו מצוה אחרת כי מצוה גוררת מצוה וזהו שיש בין הוי זהיר שאומר רבי ובין הוי רץ שאמר בן עזאי. וכתב רבינו יונה ז"ל כי זה הטעם הוא ממנהגו של עולם כי האדם אשר הרגיל עצמו במצוה אחת יהיה נוח לו לעשות מצוה אחרת כאלו המצות הם נקשרות זו בזו והאחת נמשכת ונגררת אחר חברתה וכן כתב רבינו משה ז"ל כי התורה למדתנו זירוז במצות ממה שאמרה אז יבדיל משה שלש ערים ואמרו רז"ל יודע היה משה רבינו ע"ה שלא היו קולטות שלש שבעבר הירדן עד שיהיו קולטות שלש שבארץ כנען שנאמר שש ערי מקלט תהיינה אבל אמר משה מצוה שבאה לידי אקיימה ועליו נאמר אוהב כסף לא ישבע כסף וכן נזכר במסכת מכות בפרק אלו הן הגולין ואם משה רבינו נזדרז בחצי מצוה לעשות אותה כדי להוסיף שכרו ואע"פ שהיה שכרו מרובה כמו שנאמר רב לך אל תוסיף ופירשו רז"ל הרבה שכר צפון לך כמו שנזכר בראשון מסוטה כל שכן שאר בני אדם צריכין להזדרז במצות:

וכן הזהיר בן עזאי לברוח מהעבירה מפני טעם זה שכיון שטעם טעמו של חטא כבר הוא קשה לפרוש הימנו והיצר הוא תאב לו ועבירה גוררת עבירה כאלו הם נכרכות ונגררות זו אחר זו ובסוף ילקה על כולן וזו תכלית אזהרה והתורה רמזה זה באומרה כי יהיה איש

שונא לרעהו וארב לו וקם עליו לומר מפני שעבר על לא
תשנא שהיא עבירה קלה בא לידי שפיכות דמים כמו
שזכר בספרי. ובילמדנו פרשת ויקרא שנו רבותינו
מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה לא יצר אדם
על עבירה שעשה בשוגג אלא שנפתח לו פתח שיחטא
אפי' במזיד לא ישמח אדם על מצוה אחת שבאה לידו
אלא שמצות רבות עתידות לבא לידו וכן היא באבות
דרבי נתן וכן במסכת דרך ארץ שנו הוי רץ למצוה קלה
שהיא תביאך למצוה חמורה:

ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה. אין זה ממנהגו
של עולם כטעם הראשון אבל הוא ממשפטי האלהים
שמוליך האדם בדרך שרוצה ללכת בה שנאמר אם
ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן ואמרו רז"ל בפרק
ראשון מע"ז וביומא פרק אמר להם הממונה ובפ' הבונה
ובפרק הקומץ רבה בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר
מסייעין אותו כלומר מי שרוצה ללכת בדרך רעה
מניחים אותו ומוצא פתחים להכנס בהם להרע וזהו
שאמר הוא יליץ מניחם להליץ אבל הבא ליטהר
מסייעין אותו ועל זה נאמר יתן חן מסייע על ידם וכן
אמרו בפ' אלו הן הגולין אמר רבה בר רב הונא ואמרי
לה אמר רב הונא אמר רבי אלעזר מן התורה ומן
הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה
מוליכין אותו. מן התורה דכתיב לא תלך עמהם וכתיב
לך אתם. מן הנביאים דכתיב אני ה' מלמדך להועיל
מדריכך בדרך תלך. מן הכתובים דכתיב אם ללצים הוא
יליץ ולענוים יתן חן וזהו שכר מצוה מצוה ושכר עבירה
עבירה שמסייעו לעשות מצוה אחרת כדי שיכפול שכרו
לא שלא יהיה לו שכר אחר אלא עשיית מצוה אחרת
אלא שמסייעו לעשותה ויטיל שכר הראשונה גם

השנייה ולא יספיק לו לתת שכר מצוה אחת וכן שכר עבירה תתגלגל לו עבירה אחרת וילקה על שתיהן וכן מאחת לשתיים לשלש וזהו שאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו ואמרו ביומא פרק אמר להס הממונה מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון בא למדוד אפרסמון אומר לו המתין עד שאמדוד לך כדי שנתבשם אני ואתה כן הבא ליטהר מסייעין אותו בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך וזהו בא ליטמא פותחין לו אומרים לו אתה לקחת מקח רע לעצמך דבר שריחו רע התעסק בו אתה לעצמך כי אין מי שירצה להתעסק עמך:

דרך חיים (מהר"ל)

דרך חיים למהר"ל מפראג

בן עזאי אומר וכו'. כבר בארנו לך פעמים הרבה שדרך התנא לשנות יחד החכמים שהיו בדור אחד, והדעת נותן כך כמו שתמצא שהתחיל התנא בפרק משה קבל לסדר הקבלה וסדר דברי מוסר שלהם כפי מה שהיו בדור אחד וכאשר היו זה אחר זה, ולפיכך בכ"מ כאשר היו שני חכמים בזמן אחד סדר את דבריהם ביחד. כי התנא בא לומר כי החכמים האלו שהיו אבות העולם למדו מוסר לבנים כמו שכתוב ([משלי.א](#)) שמע בני מוסר אביך. וכאשר היו שנים בדור אחד והיו בזמן שלהם אבות העולם, ראוי לסדר דבריהם ביחד, כאשר ביחד היו אבות לא זה בפני עצמו ולא זה בפני עצמו בלבד. וכן עזאי וכן זומא היו בזמן אחד חבירים איך לא יזכור

דבריהם ביחד וזה בודאי הוא הנכון. מ"מ יש לפרש כי המאמרים שייכים ביחד, וזה כי בן זומא עשה מוסר מן ארבע דברים שהם שייכים אל האדם כמו שהתבאר, ולא זכר בן זומא המעשים שגם המעשים הם שייכים אל האדם רק שאינם שייכים לענין זה שדבר ממנו בן זומא כמו שאמרנו, ולפיכך בא בן עזאי חבירו להשלים את האדם במעשים ואמר והוי רץ וכו' שבזה נתן מוסר למעשה האדם שירוץ אל המצוה ובוה השלים כל האדם עד שהוא שלם בכל, כי בודאי צריך שיהיה האדם שלם במעשים שלו:

ויש לדקדק בדברים בן עזאי שאמר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה ולא אמר מן עבירה קלה, ועוד מאמר ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה מה בא להוסיף עוד הרי כבר אמר שמצוה גוררת מצוה ולמה צריך לומר ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, ועוד מנין ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, שמא שכר מצוה הוא הטוב שעושה לו הקב"ה ושכר עבירה עונשו מה שמביא הש"י עליו. ופירוש דבר זה כי אמר התנא שיהיה האדם רץ למצוה שהיא קלה על האדם לעשות, כלומר שאם המצות הם כבידים על האדם ירוץ לעשות מצוה שהיא קלה אליו ואז ימשך אל המצוה האחרת ג"כ, ולא שייך בזה בעבירה כי כל העבירה הם קלים לעשות וכלם הם הנאה לאדם ולא שייך דבר זה.

ופירוש דבר זה מה שאמר שמצוה גוררת מצוה, וזה כי המצות שהם תרי"ג כלם הם דבר אחד, ויש לפרש כך מה שאמר (משל:1) כי נר מצוה ותורה אור, כלומר אל תחשוב כי המצוה האחת היא נר אחד והתורה שהיא כוללת כל תרי"ג מצות הם נרות הרבה, אבל אין הדבר כך כי המצוה היא נר אחד אבל אין התורה שבה כל

תרי"ג מצות נרות הרבה מחולקות שכל נר ונר לעצמו, אבל התורה שיש בה כל המצות היא אור אחד שהתחברו הנרות ונעשו אור אחד גדול שהתורה היא אחת. וכבר בארנו במקומו כי התורה היא אחת, ובאר הרמז במלת התורה שהוא בגמטריא תרי"א ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו ובאו כל תרי"ג מצות במלת תורה כי התורה היא אחת ומקושרים כל המצות עד שהם מושכל אחד לגמרי ודבר זה ברור. וזה שאמר שמצוה גוררת מצוה כלומר שעשיית המצוה האחת היא התחלה לאחרת ג"כ, מאחר שכל המצות הם דבר אחד ולפיכך מצוה אחת גוררת אחרת כי כל דבר שהוא אחד אינו נחלק כלל, וכאשר הוא עושה מצוה שהוא חצי דבר המצוה הזאת גוררת האחרת עד שיעשה כל המצות שהם דבר אחד, וכיון שכל התורה היא דבר א' העבירות שהם הפך אל המצוה גם כן דבר אחד כשם שהמצות הם דבר אחד, ולפיכך כשם שמצוה גוררת מצוה כך עבירה גוררת עבירה. ואמר עוד כי שכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה, פירוש שלא תאמר כי מה שאמר מצוה גוררת מצוה הוא על צד הזה כי כל התחלות קשות וכאשר מתחיל לעשות מצוה הוא עושה מצוה אחרת וכמו שדרשו ז"ל (מכילתא יתרו) על אם שמוע תשמעו אם שמע אדם מעט משמיעין אותו הרבה מכאן שכל התחלות קשות, וכן עבירה גוררת עבירה אם עבר עבירה אחת בא לעבור ג"כ שאר עבירות על דרך אם שכוח תשכח אם שכח מעט ישכח הרבה. ואמר שאין הדבר הזה כך רק שכאן מדה אחרת ששכר מצוה מצוה, וזה כמו שאמרנו כי כאשר התחיל במצוה ראוי שיושלם הדבר כי הדבר שהוא אחד אינו נחלק רק יושלם, ולפיכך אמר ששכר מצוה שהש"י

נותן לו שיעשה מצוה אחרת וכן עונש העבירה שעשה שיעשה עבירה אחרת ובאחרונה יהיה נפרע על הכל ביחד:

ודע כי כל התשלומין למעשה שעשה הן לטוב הן לרע, התשלומין הם דבר אחד עם המעשה והוא נמשך אחר המעשה, כי אין מעשה הטוב בלא תשלומין טובים ואין מעשה רע בלא תשלומין רעים, כי לכך נקרא הפרעון תשלומין כי המעשה בלא הפרעון הוא חצי דבר שהרי צריך לתת לו שכרו ושכרו על זה הוא השלמה למעשה שעשה, ולפיכך הפרעון מלשון השלמה שמשלים מה ששייך למעשה, וכן אם לזה ממנו כאשר פורע לו הוא משלים מה שצריך אל ההלואה שלוה ממנו ודבר זה פשוט, ולפיכך אמר ששכר מצוה מצוה כלומר כמו שהשכר הוא השלמה למעשה שעשה וכן המצוה האחרת היא השלמה למצוה שעשה כבר, כי המצוה הראשונה עם מצוה זאת הוא דבר אחד עד שהמצוה האחרת שכר והשלמה למצוה הראשונה. וזהו פירוש שכר מצוה מצוה, אע"ג כי לשון שכר בכל מקום הוא בא על טובה שנפרע בו הפועל, כאן כיון שהעושה מצוה חפץ בעשיית המצוה אמר על זה כי שכר פעולתו ותשלומין שלו היא מצוה אחרת, וכן יאמר אצל העבירה כי שכר עבירה עבירה, ור"ל כיון שחפץ הוא בעבירה ואצל החוטא הזה מעשה עבירה טוב נותנין לו שכרו ותשלומין שלו עבירה אחרת, ולפי מחשבת החוטא אמר כך שכר עבירה עבירה. כי העבירה האחרת היא שכר השלמה לעבירה הראשונה שהעבירה הראשונה היא דבר אחד עם העבירה האחרת. ועוד ששכר לא שייך ליתן עד שנתמלאה הסאה שראוי אז לקבל השכר וכן אין הקב"ה נפרע מן

הרשע עד שנתמלאה הסאה, ולכך שכר מצוה מצוה כי המצוה האחת עומדת ולא נתמלאה הסאה, ולכך נותן הקב"ה אליו שיעשה עוד אחרת עד שתתמלא הסאה שראוי לקבל שכר ואז משלם הקב"ה השכר, וכך הוא אצל העונש ולפיכך שכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה וזה נכון ג"כ. ויש לך להבין זה כי הוא פירוש ברור כאשר תבין, ודבר זה בא התנא לאשמועין. ובאולי יקשה לך אם כן למה הוצרכו לומר אצל אם שמוע תשמע שמע מעט משמיעין אותו הרבה תיפוק ליה בלאו הכי הרי מצוה גוררת מצוה, אין זה קשיא כי מה שמצוה גוררת מצוה היינו מצוה שהיא דומה אל הראשונה וכן אצל עבירה ובה שייך גרירה אבל לא כל מצוה אע"ג שאינו דומה כלל, אבל מ"מ משמיעין אותו הרבה כלומר שהוא שומע מצות אחרות וכן אצל שכחה שאם שכח אחת יבא לידי זה שישכח רבים:

מדרש שמואל (אויזא)

פירוש מדרש שמואל

אפשר שסמך מאמר בן עזאי למאמר בן זומא אפי' אם לכאורה הוא בלתי מקושר לפי שהיו חברים. אמנם אפשר לומר לפי שבן זומא הפליג לדבר בענין הכובש את יצרו כי הוא גבור והוא טוב מלוכד עיר ראה בן עזאי שאפשר שיאמר האדם מי אני שאוכל לכבוש וללכוד עיר ומגדל וראשו בשמים ויטייאש האדם מלהלחם עמו לכן אמר שהוא דבר קל עד מאד לכבושו וזה במה שתהיה זהיר בהתחלות כי ההתחלה יותר מחצי הכל

ולכן בהתחלות תהיה רץ למצוה קלה וגם בורח מן
העבירה ואח"כ הכל נעשה ונגמר מאליו לפי שמצוה
גוררת מצוה וכו':

ורבינו יונה ז"ל כתב המצוה גוררת מצוה מן הטבע
שהורגל או מסייעתא דשמיא דכיון שבחר בראשונה
מסייעין אותו לעשות אחרת ובעבירה כיון שבחר
בראשונה פותחין לו עכ"ל:

**עוד פי' ז"ל כשיעשה מצוה אחת מסייעת אותו לעשות
אחרת כי בפני עצמו אין לו יכולת גם להטיב ולא ח"ו
שזו היא שכרם שא"כ מה שכר יש לו וכי יעשה מצות
הרבה מה יועיל ולא כן הדבר כי שכרה קיים הוא
לעוה"ב אלא פרי המצוה אוכל בעוה"ז שמסייע אותו
לעשות מצוה אחרת ונמצא הקרן מתרבה וקיים
לעוה"ב וזהו שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי
מעלליהם יאכלו וכן כשעבר עבירה אחת הש"י מתרחק
ממנו ומניחו ומוסרו ביד טבעו הרע וזהו הפרי היוצא מן
העבירה שמניחין אותו לעשות אחרת וכן כתיב אוי
לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וע"ז אז"ל הבא ליטהר
מסייעין אותו בא ליטמא פותחין לו עכ"ל:
ורבינו עובדיה ז"ל כתב ששכר מצוה מצוה שכל מה
שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו
למצוה בפני עצמה ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל
העונג וההנאה שנהנה בעשייתה. ונ"ל הכותב להביא
סיוע לדבריו מפסוק מה יפית ומה נעמת אהבה
בתענוגים כלומר שבעבור התענוגים שמתענג האדם
במצות שעושה בעבורם קונה לו אהבת הש"י לפי
שתענוג המצוה נחשב לו למצוה. ושכר עבירה עבירה
השכר וההנאה שמגיע לו לאדם בעשיית העבירה**

נחשבת לו כעבירה בפצי עצמה ולוקה על העבירה
שעשה ועל השכר והנאה שמגיע לו לאדם בעשיית
העבירה:

והחסיד ז"ל פי' שמצוה ואומר שיעשה האדם המצוה
בשמחה ובטוב לבב כי אז יתפעל ממנה ותעשה דרך
בלבו לעשות אחרת וזהו אומרו שמצוה גוררת מצוה
מלשון גורר אדם מטה וספסל. ולז"א הוי רץ למצוה
קלה כי כאשר ירוץ לקראתה כרץ לקראת שלל רב
וישמח הרבה מאד כאומרו שש אנכי על אמרתך אז
תגורר אחרת אמר דהמע"ה דרך מצותיך ארוץ א"צ
לומר המצוה עצמה אזדרו לעשותה אלא אפי' מה
שהוא דרך לה והטעם כי הדרך היא תרחיב לבי
לעשות מצותיך האחרות. וכתב עוד שיש מפרשים מה
שאמר ששכר מצוה מצוה שזכר שני סבות. א' טבעית
והיא שמצוה גוררת מצוה מטבעה. שנית אלהית והיא
זאת ששכר מצוה מצוה:

וי"מ ששכר מצוה עשיית המצוה היא שכרה לא עשיית
מצוה אחרת וכן שכר עשיית העבירה עצמה היא
עונשה לא עשיית עבירה אחרת שאין לך שכר גדול על
המצוה ממה שיחשב בו לו שעשאה ובוזה יתקרב לשי"ת
ויתאחר שכרו במנוחה עליונה ואין לך עונש גדול על
העבירה ממה שיחשב בו לו שעשאה ומתרחק מהשי"ת
בסיבתה ומסתלקת השגחת השי"ת ממנו ויהיה מזומן
לכל פגע ותרד נפשו לבאר שחת בהפרדה מן הגוף
והשכר הנזכר פה הוא לעוה"ב לא בעוה"ז עכ"ל:
ואפשר עוד שכוונת התנא בהזכירו רץ ובורח להשמיענו
שלעולם יחשוב האדם כאלו המצוה היא בורחת ממנו
כי היצה"ר מפליגה מנגד פניו ולכן צריך האדם להיות
רץ אחריה כדי שישגיגה ועז"א יהודה בן תימא הוי קל

כנשר ורץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים כלומר כי רצון אביך שבשמים הוא בורח ממך כי היצה"ר מבריחו מנגד פניך וכן אמר דהמע"ה דרך מצותיך ארוץ ואף שהמרוצה מקצרת רוחו של אדם המרוצה אל מצותיך אינה מקצרת הנשימה כי אדרבה מרחבת לבו ורוחו של אדם וז"ש כי תרחיב לבי וגם לא יעלה על לבי שבהיותך יושב בלתי רודף אחר העבירה שלא תבא לידך כי העבירה רודפת אחריך ואתה נרדף ממנה ואם לא תברח בהכרח שישגי אותך כי היצה"ר נמשל לאשה זרה הרודפת אחר האדם והחזיקה בו ונשקה לו וכיוצא בזה אמר שהמע"ה בדרך חכמה הורתיך הדרכתיך במעגלי יושר בלכתך לא יצר צעדך אם תרוץ לא תכשל כוונתו לומר כבר הורתיך דרך החכמה וגם ענין המעשה והוא קיום המצות הדרכתיך במעגלי יושר והם מצות בלכתך לא יצר צעדך המפרשים פירשו שמ"ש לא יצר צעדך הוא הבטחה לאדם שלא יצר צעדו כשילך לקיים המצות וכמו לא תכשל דסיפיה דקרא. ואצלי פי' הכתוב הוא שנותן עצה טובה לאדם שכשילך לקיים המצוה לא ילך עקב בצד גודל כאדם ההולך לטייל רק לא יצר צעדו אלא יפסיע פסיעה גסה על דרך נדעה נרדפה וגו' ואם תאמין אותי לא תכשל ואפי' שתרוץ במרוצה גדולה כי שלוחי מצוה אינן נווקין וכו' והזהיר על זה לסיבה שאמרנו שהיצה"ר מבריח המצוה מנגד פניו וצריך האדם לרוץ אחריה עד שישגינה וז"א ואם תרוץ לא תכשל והזהיר בן עזאי לרדוף אחר המצוה הקלה וגם לברוח מן העבירה הקלה ואפי' אם לא זכר קלה בעבירה כאומרו ובורח מן העבירה בה"א הידיעה נראה שסמך על מלת קלה שהזכיר כי היא ידועה ונזכרת באופן שהמרוצה לזו ובריחה מזו הזהיר על הקלות

וצריך לתת טוב טעם ודעת למה הזהיר על הקלות לבד
ואפשר שלזה אמר שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת
עבירה הכוונה שהמצוה החמורה כלומר שהיא חמורה
לעשותה כי יש בה חסרון כיס וכיוצא אין היצה"ר צריך
להבריחה מנגד פניו כי בנקל יניחנה על היותה חמורה
בעיניו לקיימה. אמנם המצוה הקלה אשר היא קלה
ליעשות ובנקל יוכל לקיימה מצוה זו היצה"ר מפליגה
מנגד פניו ומבריחה מנגדו כי יודע שאם יראנה יחמוד
יפיה בלבבו וכן בעבירה אין האדם צריך לברוח מן
החמורה כי מעצמו האדם נמנע ממנה להיותה חמורה
בעיניו כי דרכו של יצה"ר לפתות האדם בקל הקל
תחלה ולכן צריך לברוח מן הקלה כי היא הרודפת אחר
האדם וז"א הוי רץ למצוה קלה שמצוה הקלה לעשות
גוררת החמורה ליעשות כי תזכה להיות לאל ידך
לקיימה ובורח מן העבירה כי העבירה הקלה היא גוררת
החמורה כי היצה"ר זה דרכו כסל לו. ואמר עוד ששכר
מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה להוסיף לחזק דבריו
וליתן טעם לשבח למה הזהיר על ענין המצוה הקלה
ובריחתו מן העבירה הקלה לפי ששכר מצות נעו
מעגלותיה לא תדע ואין אתה יודע מתן שכרן של מצות
והצד השווה שבהם הוא היותם מצות מצוות מאתו ית'
שצוה ונעשה רצונו וז"ש ושכר מצוה מצוה כלומר
השגתנו בענין שכר המצוה אינה רק היותה מצוה שצוה
ונעשה רצונו ולא יוכר חילוק שכרן רק בעולם שכולו
ארוך וכן שכר ועונש העבירה כי עונשה תקרא שכרה
עיקרה היא בעולם הנשמות וז"א ושכר עבירה עבירה
כלומר על שעברת על דעת קונך וזהו דבר השווה לכלם
לקלה ולחמורה ולכן הדרכתך במעגלי יושר להשוות
את כלם בהשוואה אחת ולהיותך רץ אפי' למצוה קלה

ובורח אפי' מן העבירה הקלה. ואפשר עוד שנתן טעם שמצוה גוררת מצוה וכשאתה רץ למצוה קלה חשוב כאלו אתה רץ לשתי מצות כי הריצה שתרוץ למצוה זו היא גוררת שלמחר תרוץ למצוה אחרת וכן עבירה גוררת עבירה ובריחה מן העבירה הו"ל כאלו ברחת משתי עבירות כי זו העבירה הקלה היתה גוררת אחרת אם לא שברחת ממנה ולכן הוי בורח מן העבירה. אמר עוד ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה כלומר הלא צויתך להיות רץ למצוה קלה ולברוח מן העבירה ולא יקשה בעיניך למה לי ריצה לזו ובריחה מזו ותספיק זכות הריצה למצוה להיות גוררת מצוה ולברוח מן העבירה וכן ג"כ הבריחה מן העבירה תספיק לברוח מעבירה אחרת ושילך למצוה כי ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה ולמה הא' לא תועיל לשתייהן לכן תירץ ואמר ששכר מצוה מצוה וכו' כלומר הזכרתך על שתיהן לפי ששכר המצוה לא תועיל להברחת העבירה רק לגרור מצוה אחרת כי זאת היא מדתה לגרור מדה כנגד מדה וכן שכר עבירה עבירה כלומר שכר בריחת האדם מן העבירה לא תגרור רק בריחתו מעבירה אחרת כי הוא מין במינו. אמנם א"א כי הא' תועיל לשתייהן כי לא ראי זה כראי זה ובזה הפירוש ידויק ואמרו שכר עבירה עבירה כי מדבר על השכר ולא על העונש. ואפשר שאמר טענה לריצה ולבריחה שמצוה גוררת מצוה וכו' וכשאתה רץ למצוה קלה אינך רץ למצוה ההיא לבדה רק למצות הנגררות אחריה כי מצוה גוררת מצוה אחרת ואחרת גוררת אחרת עד סוף כל המצות ולכן ראוי הוא שתרוץ כי הוא אב לכל המצות וכן ראוי היא שתברח מן העבירה הקלה ולא די לך בשב ואל תעשה לפי שעבירה גוררת

עבירה וממנה יולדו כל שאר העבירות ופירש האופן
איך המצוה גוררת מצוה ואמר ששכר מצוה מצוה
כלומר מי שמשלם שכר המצוה היא המצוה עצמה
וכמאמרי ר"א בן יעקב העושה מצוה אחת קנה לו
פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד
והפרקליט הנברא מן המצוה הוא מלאך רחמים
המשלם שכר המצוה לעושה וכן להפך שכר העבירה
היא העבירה עצמה והוא הקטיגור שנברא מן העבירה
הנפרע מן האדם ולכן המצוה עצמה שהוא המלאך
הפרקליט הוא הגורר לו מצוה אחרת ומביאה לידו
שיקיימנה והקטיגור הוא הגורר לעבירה ומזמינה לידו
שיעבור עליה:

והרב ר' משה אלשקר ז"ל פירש ששכר מצוה השמיענו
שיעשה האדם המצוה והיה כרו שיזמין לו הש"י מצוה
אחרת כדי שירגיל עצמו בהם ויהיה לו טבע והוא
מאמר דוד השמלך עליו השלום הורני ה' דרך חקיך ודי
לי מהשכר שאנצור אותם וזהו ואצרנה עקב עד כאן
לשונו. ואפשר עוד לפרש מה שאמר ששכר מצוה
מצוה להודיע שגם הריצה והבריחה עצמה תחשב לו
למצוה אחרת והביא ראיה לזה ששכר מצוה מצוה וכו'
כלומר שאין להכחיש שאם האדם שכר מצוה אחת
בדמים יקרים לקיימה הרי שתים בידו קיום המצוה
עצמה וגם השכר שנתן עליה וזה שאמר ששכר מצוה
מצוה שהוא השכר שקנה בו המצוה היא מצוה אחרת
בפני עצמה וזהו מלת מצוה דקאמר וכן שכר עבירה
עבירה כלומר הדמים שאדם שוכר בהם את העבירה
לעשות כמו אתנן זונה וכיוצא יחשבו לעבירה לבדה כי
אינה דומה הקונה אותם בדמים לעושה אותם בחנם

אם כן מינה נפקא שגם הריצה והבריחה תחשב למצוה
אחרת כי זה בגופו וזה בממונו וכלם שוים לטובה:

גביעי גביע הכסף

(נספח מסוף הספר) (**משנה, אבות ד, ב**) **הוי רץ** מתוך: [גביעי גביע הכסף/ש"ס](#) (עריכה)
למצוה קלה ובורח מן העבירה וכו': י"ש
לדקדק מאי קאמר מצוה קלה, הלא ידוע מאמר חז"ל על פסוק
(**משלי ה, א**) "נעו מעגלותיה וכו'". ועוד מה "מן העבירה" בה"א
הידיעה. ועוד למה ליה ליתן טעמים "שמצוה וכו'" -- בוודאי
מחוייב כל איש אשר בשם ישראל יכונה לרדוף אחר מצוה ולברוח
מן העבירה.

ונראה דאיתא במסכת נזיר (**נזיר כג, ב**) גדולה עבירה לשמה ממצוה
שלא לשמה, ופריך הגמרא וכו' עד אימא כמצוה שלא לשמה.
וידוע שבכל מקום שנאמר כ"ף הדמיון אינו שוה ממש. ולפי זה יובן
דעת התנא "הוי רץ למצוה קלה", פי' אפילו שלא לשמה, "ובורח
מן העבירה" אפילו שהוא מצוה היינו לשמה. ונתן שני טעמים
לזה. א' שמצוה גוררת מצוה, פי' המצוה שהוא שלא לשמה תגרור
מצוה שהיא לשמה. ועבירה תגרור ח"ו עבירה ממש לשם עבירה.

וכשהרציתי הדברים לפני אדמ"ו הגאון זצ"ל אמר שמרגלא הוי
בפומיה -- בשבת מצוה להתענג באכילה ושתייה ומצוה ללמוד.
וטוב יותר שירבה בלימודו מבאכילה ושתייה, שהרגל הלימוד יעשה
טבע אצלו וילמוד גם בחול והלימוד תמיד מצוה הוא, ואכילת
השבת תגרור לו תאות אכילה גם כן אף בחול, ע"כ.

ונתן התנא עוד טעם ב' ששכר מצוה וכו', פי' העונג שמתענג בעת
עשיית המצוה היא מצוה ושכר עבירה וכו' פי' העונג מעשייתה.

וכן אמרו רז"ל גבי יעל והא קמתהני מעבירה ותירצו טובתם של
רשעים רעה היא אצל צדיקים.

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](https://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](https://www.gnu.org/licenses/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Testbot
- Roxette5

1. [↑ https://wikisource.org](https://wikisource.org)

2. [↑https://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](https://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)
3. [↑https://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](https://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
4. [↑https://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](https://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)